

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ
ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою КЗВО
«Одеська академія неперервно освіти
Одеської обласної ради», протокол № 4
від «31» серпня 2025р.
Голова вченої ради

Л.К. Задорожна

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Філософія науки та освіти

Рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий)

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

2023 – 2024

Навчальна програма з дисципліни «Філософія науки та освіти» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Розробник: Балашенко Інна Валеріївна, кандидат філософських наук, доцент

Навчальна програма розглянута та схвалена на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту (протокол № 14 від «30» серпня 2023 р.)

Завідувач кафедри

(Підпис)

(Прізвище та ініціали)

Гарант освітньої програми

(Підпис)

(Прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни «Філософія науки та освіти» складена відповідно до освітньо-наукової програми «Педагогіка вищої школи» підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є знання, набуті здобувачами, впливають на виховання фахівців вищої кваліфікації, на формування духовно багатих особистостей, на розуміння ними природи інтелектуальної діяльності, сприяють подоланню вузькофахового мислення.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

Дисципліна «Філософія науки та освіти» для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня викладається у другому семестрі на першому курсі навчання. Вивчення дисципліни взаємопов'язано з опрацюванням курсів «Актуальні проблеми педагогіки й освіти», «Методологія наукових досліджень в галузі освіти». Під час проходження курсу у здобувачів вищої освіти формуються компетентності, які є необхідними для систематизації та узагальнення знань здобувачів освітнього ступеня доктора філософії у сфері освіти на теоретико методологічному рівні, а також їх залучення до філософського осягнення концептуальних, парадигмальних підходів у розвитку сучасної освіти як соціокультурного феномену та формуванню високого рівня компетентності і культури здобувачів освітнього ступеня доктора філософії.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Філософія і наукове пізнання: проблеми та еволюція.
2. Предметний зміст філософії освіти та сучасний стан і перспективи розвитку освіти в контексті філософської прогностики.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Філософія науки та освіти» є поглиблене опрацювання ключових понять, концепцій та теорій, аналіз сучасних підходів до найважливіших проблем філософського аналізу наукового пізнання та освітнього процесу, а також залучення здобувачів освіти до осягнення ідеї освіти в якості соціокультурного феномену та вироблення їх власної концепції освіти.

Завдання дисципліни:

- визначити актуальний стан розвитку філософських уявлень про феномен науки та освіти;

- ознайомити здобувачів із особливостями предметної ідентифікації філософії науки та освіти та актуальними проблемами, що досліджуються ними;

- дати визначення поняттям про філософію освіти; розкрити особливості філософського осягнення освіти;

- сприяти розвитку критичного, креативного, рефлексивного та стратегічного мислення здобувачів;

- визначити соціокультурні функції філософії освіти та методологічні принципи і методи сучасної освіти в період соціальних дезадаптацій.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) **Інтегральна** компетентність (ІК): Здатність розв’язувати комплексні проблеми у галузі освіти/педагогіки у процесі дослідницько-інноваційної та професійної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики.

б) **Загальні** компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, оцінювання й синтезу нових ідей.

ЗК 4. Здатність дотримуватися норм наукової і професійної етики та академічної доброчесності в наукових дослідженнях і науково-педагогічній діяльності.

ЗК 7. Здатність планувати і вирішувати завдання власного професійного та особистісного саморозвитку і самовдосконалення.

в) **Спеціальні** (фахові, предметні) компетентності:

СК 1. Здатність застосовувати концептуальні та методологічні знання з освітніх, педагогічних наук.

СК 3. Здатність до пошуку, обробки, аналізу та узагальнення інформації для проведення самостійних наукових педагогічних досліджень в освітній галузі.

Кінцеві **програмні результати навчання**, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна (ПР):

ПРН 1. Аналізувати, оцінювати та розвивати наукові ідеї.

ПРН 2. Продувати та пропонувати нові ідеї для розв'язання дослідницьких завдань.

ПРН 4. Дотримуватись етичних норм дослідницької та професійної діяльності, демонструвати культуру якості та академічної доброчесності.

ПРН 8. Планувати та здійснювати неперервний розвиток професійної компетентності та самовдосконалення.

ПРН 9. Володіти концептуальними та методологічними знаннями в галузі освіти і педагогіки та застосовувати їх на практиці.

ПРН 10. Знати та використовувати сучасну, термінологію новітні теорії, концепції, технології у сфері наукового дослідження та освітньої практики.

ПРН 12. Здійснювати критичний аналіз, огляд і узагальнення різних наукових поглядів у галузі дослідження.

ПРН 17. Знати і застосовувати ІКТ-технології для реалізації дослідницької та професійної діяльності.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні знати:

- зміст філософських проблем науки у систематизованій формі, основні тенденції історичного розвитку науки, напрями розвитку філософії науки;
- історію взаємодії філософії і науки та роль філософії науки у сучасному житті;
- особливості природничого та гуманітарного знання, в тому числі у конкретних дисциплінах і використовуваних методах;
- сучасні теорії розвитку наукового знання;
- розуміти природу криз наук, що періодично виникають, і необхідність прийняття нових парадигм у науковому знанні.

У результаті вивчення дисципліни здобувачі повинні **вміти**:

- на основі ґрунтовного, фундаментального знання курсу засвоїти специфіку філософського осягнення дійсності, формувати свою власну

позицію, застосовувати набуті знання при аналізі нагальних проблем філософії науки;

- диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання;
- застосувати філософські принципи, методи; обґрунтовувати, доводити свою точку зору у запропонованих проблемних ситуаціях;
- усвідомлювати цілі, цінності, ідеали та результати освіти, еволюцію ідеї освіти та основні парадигми і закономірності розвитку освіти;
- володіти цілісним обсягом знань з філософії освіти;
- розуміти загальні тенденції розвитку освіти як соціокультурного феномену;
- працювати з науковими матеріалами у напрямку їх узагальнення і філософської інтерпретації.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, що становить 3 кредити ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Філософія і наукове пізнання: проблеми та еволюція.

Тема 1. Предмет філософії науки. Філософія і наука; співвідношення пізнавального і ціннісного в філософському знанні. Феномен науки. Критерії науковості. Наука як форма людської діяльності та як соціальний інститут. Специфіка та форми наукового знання. Наука та релігія. Наука та псевдонаука. Функції науки в суспільстві.

Тема 2. Еволюція філософського пізнання. Антична наука. Історичні передумови зародження науки. Протонаука та преднаука Стародавнього Сходу. Натурфілософський етап розвитку науки в Стародавній Греції: Мілетська школа (Фалес, Анаксимандр, Анаксимен), Піфагор та піфагорійці, Геракліт, елеати (Ксенофан, Парменід, Зенон), Емпедокл, атомісти (Левкіпп, Демокріт), Геродот, Евдокс Кнідський, Гіппократ, софісти (Протагор, Продік, Гіппій). Другий етап розвитку давньогрецької науки: Сократ, Платон та

Аристотель. Елліністичний етап: Аристарх Самоський, Гіппарх Нікейський, Евклід, Архімед, Фукідід, Ератосфен, Клавдій Птолемей, Діофант, Герон Александрійський, Клавдій Гален.

Наука в Середньовіччі Ідейні витоки та основні принципи середньовічного світогляду. Платонізм (Аврелій Августин, Северин Боэцій, Роджер Бекон, Роберт Гроссетест) та аристотелізм (Аверроес, Авіценна, Альберт Великий, Сігер Брабантський, Фома Аквінський) як конкуруючі доктрини Середньовіччя. Проблема універсалій (номіналізм та реалізм). Релігійна думка та формування наукових ідей в Середньовіччі.

Науковий проект Відродження. Виникнення класичної науки Наукоцентризм Нового часу. Проблема наукового методу. Емпіризм і раціоналізм. Критерії істинності наукового знання. Наукова картина світу. Проблема субстанції в філософії Нового часу. Агностицизм і апіоризм філософії І. Канта. Об'єктивно-ідеалістична система та діалектичний метод філософії Г.В.Ф. Гегеля.

Некласична та постнекласична наука Революція в природознавстві в кінці ХІХ ст. – початку ХХ ст. і формування некласичної науки. Дискусії щодо поняття «некласична наука», її суть та хронологічні межі. Особливості експерименту в некласичній науці. Некласична картина світу, її основні риси та принципи. Синергетика як нова стратегія наукового пошуку. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світ.

Філософська теорія пізнання: Проблеми теорії пізнання. Принципи гносеології (епістемології). Філософські та загальнонаукові методи і форми пізнання.

Наукове пізнання: специфіка, форми, методи, логіка та методологія Сутність пізнання. Інформація та знання. Об'єкт і суб'єкт пізнання. Чуттєве і раціональне, емпіричне та теоретичне пізнання.

Наукова теорія як форма знання. Динаміка науки, теоретичні моделі та закономірності розвитку Кумулятивна модель розвитку науки. Проблема росту знань у К. Поппера. Концепція розвитку знань Т. Куна. Наукові

парадигми і наукові революції. Науково-дослідна програма І. Лакатоса. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда. Еволюційна модель С. Тулміна. Наука, техніка і науковотехнічна раціональність.

Змістовий модуль II. Предметний зміст філософії освіти та сучасний стан і перспективи розвитку освіти в контексті філософської прогностики.

Тема 3. Філософія освіти, її роль та місце в системі філософського знання.

Актуальність “філософії освіти”. Поняття “філософія освіти”, предмет і завдання. Основні методологічні концепції гуманітарного знання. Структура філософії освіти. Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті (Давні часи) Виховання у Первісному суспільстві. Перші школи світової цивілізації. Феномен античної філософської школи.

Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті (Середньовіччя) Християнство та інститут освіти в епоху Середніх віків. Розвиток філософії освіти в епоху Відродження.

Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті (Новий час) Розвиток філософії освіти в епоху Нового часу. Історична ретроспектива філософії освіти XIX ст.

Національні аспекти філософії освіти в Україні Історія розвитку філософії освіти в Україні. Філософія освіти Григорія Сковороди. Освіта в Україні і світі (сучасні реалії).

Тема 4. Науково-філософський спосіб сприйняття дійсності. Актуальність науково-філософського способу сприйняття дійсності. Роль теорії еволюції у науково-філософському світогляді. Поняття “буття” у контексті науково-філософського світогляду.

Тема 5. Духовні виміри людського буття. Духовність – один з інтегруючих елементів суспільства. Роль цінностей у структурі буття особистості. Світоглядні засади особистості – основа педагогічної діяльності.

“Золоте правило моралі” та його вплив на розвиток філософії освіти. Система освіти як транслятор норм і цінностей буття.

Тема 6. Естетичний вимір філософії освіти. Проблема естетичної освіти та виховання у європейській філософській думці. Естетичне в освітньо-виховному процесі. Основні функції процесу естетичного виховання. Особливий статус мистецтва в освітньо-виховному процесі.

Тема 7. Сучасний філософсько-освітній дискурс Соціокультурні та антропологічні передумови становлення нової парадигми. Основні тенденції у розвитку сучасної освіти. Кризи в освіті та криза освіти. Масова освіта: потреби особистості і суспільства. Концепція освіти упродовж життя: реалії і потреби. Національна і глобальна освіта: відчуженість, взаємодія, інтеграція. Освіта як відкрита система: виклики і перспективи. Суперечності освітнього простору (комунікаційні, дезадапційні, адаптаційні).

3. Рекомендована література

Основна література

Законодавчі і нормативні документи

1. Концепція розвитку педагогічної освіти: Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776. <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
2. Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти у Комунальному закладі вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_18/files/pol_pro_kontrol_rezult_navch.pdf
3. Положення про організацію освітнього процесу у Комунальному закладі вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (для здобувачів вищої освіти). https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/732394/sitepage_18/files/pol_pro_orhan_osvitn_prot_zi_zmin.pdf
4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 №1556-18. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Про затвердження стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та

сільського господарства (Мінекономіки) від 23.03.2021 № 610.
<https://goo.su/UeoB>

6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
7. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022—2032 роки. Розпорядження Кабінету міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-vishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-20222032-roki-286->

Підручники та навчальні посібники

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. Київ : Знання України, 2004. 738 с.
2. Базалук О.О., Юхименко Н.Ф. Філософія освіти: Навчально-методичний посібник. Київ : Кондор, 2010. 164 с.
3. Губерський Л., Андрущенко В. Філософія як теорія та методологія розвитку освіти. Київ : «МП Леся», 2008. 516 с
4. Губерський Л.В., Кремень В.Г., Ільїн В.В. Ескізи про мудрість. Від міфу до істини: навч. посібник / Л.В. Губерський, В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2019. 317 с.
5. Губерський Л.В., Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: історія, суспільство, освіта / Л.В. Губерський, В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2011. 591 с.
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
7. Клепко С. Ф. Конспекти з філософії освіти. Полтава : ПОППО, 2007. 424 с.
8. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті. Полтава : ПОППО, 2006. 328 с.
9. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки: навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
10. Філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2018. 255 с.
11. Філософія науки. Навчальний посібник / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2017. 588 с.
12. Філософія науки: навч. посіб. / за ред. Афанасьєва Л.В. Мелітополь : Люкс, 2011. 207 с.
13. Філософія науки: навчальний посібник: [Електронне видання] / Кузь О.М., Чешко В.Ф. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
14. Філософія науки: підручник / Добронравова І.С., Сидоренко Л.І., Чуйко В.Л. та ін. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с.

15. Філософія освіти: навчальний посібник / [за заг. Редакцією В.Андрущенко]. Київ : Вид-во НПУ імені Н.П.Драгоманова, 2009. 328 с.
16. Філософія та методологія науки: підручник / Добронравова І.С., Сидоренко Л.І. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 223 с.
17. Хостантинов В.О. Філософія науки: курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2017. 188 с.
18. Штанько В. І. Філософія і методологія сучасної науки. Підручник. Харків, 2017. 177 с.

Додаткова література

1. Borinshtein, Y., Stovpets, O., Kisse, K., Balashenko, I., & Kulichenko, V. Educational marketing as a basis for the development of modern Ukrainian society and the state. *Amazonia Investiga*. 2022. 11(54), 146-157. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.54.06.14>
2. Hare W., Portelli J. P. *Philosophy of Education: Introductory Readings*. – Brush Education, 2013. 400 p.
3. Kisse, A.I., Hotynian, V.V., Balashenko, I.V., Balashenko, M.I., & Nachev, A.P. On the possibility of non-standard measurement of personality value orientations. *Amazonia Investiga*, 2022. 11(50), 27-35. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.50.02.3>
4. Matthews M. R. *International handbook of research in history, philosophy and science teaching*. Dordrecht : Springer, 2014. 256 p.
5. Paulsen M. B. *Higher education: Handbook of theory and research*. Springer, 2014. 260 p.
6. Telep, O. A., Balashenko, I. V., Fedaka, P. P., Ukhach, L. I., & Sivak, Y. M. Development and transformation of the communicative element of socio-cultural activities. *Linguistics and Culture Review*, 2021. 5(S2), 708-721. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS2.1414>
7. Балашенко І. В., Орленко І. М. (2021) Соціальна ізоляція як фактор ризику посилення дезадаптації сімей особливої дитини під час пандемії // *Věda a perspektivy*, № 4 (4). <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/457>
8. Балашенко І. В., Самчук Л. С. (2020) Соціокультурна діяльність мовної особистості в освітньому просторі ЗВО // «Перспективи». Соціально-політичний журнал, № 1, 72-78.
9. Гальченко М.С. *Творче мислення: діяльність, наука, людина: монографія* / М.С. Гальченко. Київ: ІОД НАПН України, 2018. 366 с
10. *Ідея Університету: Антологія* / Упоряд.: М.Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М.Зубрицька. Львів: Літопис, 2002. 304 с.: іл.
11. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. Національне і глобальне: економіка, культура, освіта / В. Г. Кремень. – Київ: Грамота, 2007. 576 с.

12. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму: монографія / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн; [Національна академія педагогічних наук України]. Київ: Педагогічна думка, 2012. 368 с.
13. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Людина у викликах цивілізації: від минулого до майбутнього: Людина. Освіта. Соціум: монографія / В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. Київ: Грамота, 2020. 248 с.
14. Ліпін М.В. Освіта в модифікаціях сучасного світу: монографія / М.В. Ліпін. – К.: КНТЕУ, 2018. 340 с.
15. Пінкер Стівен. Просвітництво сьогодні. Аргументи на користь розуму, науки та прогресу / С. Пінкер. Київ: Наш формат, 2019. 560 с.
16. Пролеєв С.В., Шамрай В.В. Освітній проект модерну та сучасний університет / С. Пролеєв, В. Шамрай // Філософія і методологія розвитку вищої освіти в контексті євроінтеграційних процесів. Київ: Педагогічна думка, 2011. С. 154-179.
17. Творча особистість в контексті освіти інформаційно-цифрової реальності: колективна монографія / авт. кол.: В.Г. Кремень, В.В. Ільїн, Є.Р. Борінштейн, М.С. Гальченко, М.В. Ліпін, Д.В. Погрібна, Н.В. Савчук, О.А. Федорчук. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. 320 с.
18. Філософія науки: гуманітарно-педагогічний синтез: монографія / М.Є. Максютя, О.М. Соколова. – Херсон: Видавництво «ОЛДІ-ПЛЮС», 2020. – 310 с.
19. Харарі Ю.Н. 21 урок для 21 століття / Ю.Н. Харарі. Київ: Форс Україна, 2018. 416 с.

Інформаційні ресурси

1. Abu-Hamour, Bashir; Al-Hmouz, Hanan. A Study of Gifted High, Moderate, and Low Achievers in Their Personal Characteristics and Attitudes toward School and Teachers. *International Journal of Special Education*, v. 28 n. 3 p. 5-15. 2013. URL: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1024419>
2. Can Personal Goal Setting Tap the Potential of the Gifted Underachiever? Dominique Morisano Bruce M. Shore 2010. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02783193.2010.508156>
3. Ellen D. Fiedler. Gifted Children: The Promise of Potential/The Problems of Potential. *Handbook of Psychosocial Characteristics of Exceptional Children*. 1999. С. 401-441. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4757-5375-2_16
4. Excellence for high potential and gifted students. 2019. URL: <https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/school-excellence-andaccountability/school-excellence-in-action/effective-improvement-measures-andstrategies/excellence-for-high-potential-and-gifted-students>

5. Gifted Children: How to Bring Out Their Potential. Enrichment activities can provide for very bright kids. By Christian Fischer. Scientific american mind august. 2008. URL: <https://www.scientificamerican.com/article/coaching-the-gifted-child/>
6. High potential learners. 2021. URL: <https://www.birchcopse.co.uk/high-potential-learners>
7. http://pidruchniki.com/1584072032609/filosofiya/filosofiya_osviti
8. No Child Is Just Born Gifted: Creating and Developing Unlimited Potential. Barbara Clark is a past-president of the National Association for Gifted Children (NAGC). 2016. URL: <https://www.nagc.org/blog/no-child-just-born-gifted-creating-and-developingunlimited-potential>
9. Pamela R. Clinkenbeard. Motivation and gifted students: implications of theory and research pamela. Clinkenbeard. University of Wisconsin-Whitewater. Psychology in the Schools, Vol. 49(7), 2012. P.1-10. URL: https://www.arts.unsw.edu.au/sites/default/files/documents/Motivation_and_Gifted_Students.pdf
10. Prometheus. Український громадський проєкт масових відкритих онлайн-курсів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://prometheus.org.ua/>
11. Sandra Laujin. Psychotherapist, Psychologist, Neuropsychologist in Hong Kong. 2021. URL: <https://sandalaujin.com/gifted-child?lang=en>
12. Вища освіта. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/>
13. Інститут вищої освіти НАПН України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ihed.org.ua/>
14. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ipood.com.ua/>
15. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.
16. Освітня платформа «Критичне мислення». Режим доступу: <https://www.criticalthinking.expert/>

Наукові бібліотеки

<http://www.nbu.gov.ua/>

Національна бібліотека України імені
В.І. Вернадського

<http://dnpb.gov.ua/ua/>

Державна науково-педагогічна бібліотека
України імені В.О. Сухомлинського

<https://dntb.gov.ua/>

Державна науково-технічна бібліотека
України

<https://nlu.org.ua/>

Національна бібліотека України імені
Ярослава Мудрого

<http://odnb.odessa.ua/>

Одеська національна наукова бібліотека

<https://www.biblioteka.od.ua/>

<https://vnmzpv.odessaedu.net/>

Одеська обласна універсальна наукова бібліотека ім. М.С. Грушевського
Відділ інформаційно-ресурсного забезпечення КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

5. Форма підсумкового контролю результатів навчання: залік.

6. Методи контролю результатів навчання: експрес-опитування, індивідуальне опитування, фронтальне опитування, тестування, захист індивідуальних завдань.